

NL

OVER DE LIEFDE

Voor *Passages / Bij de Soefies*, dat ik samen met Taha Adnan en Ramon Neto uitwerkte in het kader van *Het Brussels Dichterscollectief*, ben ik vertrokken van *Reflecties over de liefde* van de soefie-meester Ibn-Arabî (1165-1240). Toen ik enkele jaren geleden gedetailleerde lectuurnotities maakte bij dit boek, was ik getroffen door de zeer nauwkeurige beschrijvingen van de verschillende aspecten van de liefde en hun nog steeds geldende pertinentie. Ik was er toen al van overtuigd dat ik een dergelijke materie in mijn werk moest opnemen en bevragen. Hoewel de liefde één van de grote onderwerpen is van de literatuur, blijkt ze moeilijk grijpbaar in reflexieve teksten. *Reflecties over de liefde* van Ibn-Arabî vormt daartoe een uitzondering, het boek is een fijn geslepen parel die de eeuwigheid wordt ingerold. Arabî's analyse die wordt uitgewerkt in heerlijke hoofdstukjes (zoals "Over de goddelijke liefde", "Over de spirituele liefde" en "Over de natuurlijke liefde" – de 3 hoofdstukken waaruit ik vertrek en waarvan ik ook de titel overneem– of verder, "De gevolgen van de liefde", "De sofismen over de liefde", "De kenmerken van de minnaar" enz.), is van een zeldzame intelligentie en brengt heel wat waarheden aan over een bijzonder veelvormig en ongrijpbaar onderwerp.

In het spoor van Arabî stel ik een ensemble gedichten voor met als titel: *OVER DE LIEFDE*. Het gaat om een kleine bundel waarin ik mijn actuele visie weergeef op lichaam, geest en ziel. In tegenstelling tot Arabî vertrek ik niet van de "goddelijke" liefde en sluit ik niet af met de "natuurlijke" (lichamelijke) liefde, maar ga uit van de "spirituele" liefde, die ik grondig uitwerk, die ik laat volgen door de "natuurlijke" liefde en afrond met de "goddelijke" liefde.

OVER DE SPIRITUELE LIEFDE is de langste cyclus, want volgens mij de werkelijke sokkel van de liefde, haar eerste etappe en mogelijkhedenvoorwaarde. Het gedicht bestaat uit een tweeluik, waarbij het eerste handelt over de belichaamde geest en het tweede over de ziel. In *OVER DE SPIRITUELE LIEFDE – DE BELICHAAMDE GEEST*, omschrijf ik mijn actuele psychische staat als duur en metamorfoze. Het gedicht geeft deze metamorfoze weer - de overgang van een opdeling tussen lichaam en geest, naar een ervaring van herintegratie. Het gedicht beschrijft de context en aspecten van deze herintegratie die zich voltrok tijdens de zomer van 2016. Het lijkt in eerste instantie de geografische en klimatologische context te zijn – een lang zomers verblijf in de regio van Malaga met zijn prachtig verzegend licht, zijn zachte wind, zijn wonderlijke ochtenden en avonden – die deze metamorfoze heeft mogelijk gemaakt.

In werkelijkheid handelt *DE BELICHAAMDE GEEST* over een tweede geboorte waar het lichaam geest wordt (of de geest op fysieke wijze handelt). Omdat het gedicht zich hiervan bewust is, neemt het afstand van een perceptie die louter terug te leiden valt tot de ik-persoon. In plaats van een blik te schetsen waarbij het individu zijn gezichtspunt projecteert, brengt de tekst een blik tot stand brengen die vooral onthaalt wat buiten ons ligt, met minimaal subjectieve interpositie. Poëticaal zou men dit kunnen duiden als mystieke blik. De blik waaraan ik vorm geef in deze gedichten gaat voort op de mystieke intuïties beschreven in *Reflecties over de liefde* van Ibn'Arabî, maar ook op wat ik geleerd heb van Kees Ouwens tijdens mijn vertaling van *Van de verliezer & de lichtbron* (1997 ; La Lettre volée, 2017). Op dit ogenblik van mijn leven lijk ik voeling te krijgen met een lichaam dat geest is, of een geest die lichaam wordt, met iets dat ondeelbaar en uiterst zintuiglijk is, wat binnen en buiten me gebeurt opvangt, een soort dubbel gelaagde draaischijf, mijn huid in de meeste gevallen, waar het fysieke en spirituele – aangespoord door wind, water en zon –, binnendringen, buitenkomen, ingewisseld worden.

Tot slot wordt dit eerste luik ook doorkruist door een dubbele vraag. Ten eerste, of het mogelijk zou zijn een vroegere liefdesrelatie opnieuw op te nemen. Helaas blijkt dit na Arabî's aanwijzingen (met name de onverdeeldheid tussen oog en oor) niet meer mogelijk. De tweede vraag betreft de zoektocht naar een geliefde (of niet) die een dergelijke relatie zou kunnen aangaan. Deze vraag leidt tot de bewustwording dat de dichter misschien zijn eigen geliefde is, in een liefdesrelatie waarvan Arabî en Ouwens me de wetten kenbaar maken en de lat leggen.

In het tweede luik van DE SPIRITUELE LIEFDE, heb ik het over de ziel. Na de relatie tussen lichaam en geest onderzocht te hebben, tracht ik in dit gedicht dieper in te gaan op wat men een ziel noemt, in dit geval de mijne, alsook op de relatie tussen ziel en geest. Het gedicht schetst mijn zielsgeaardheid aan de hand van een winde, een bloem die vaak voorkomt in Brusselse tuinen, hagen, moestuinen en bermes. De winde verwijst ook naar één van mijn eerste leeuurervaringen, *De Kleine Johannes* van Frederik Van Eeden, waar een jongen met een winde praat (Windekind). De winde is een seizoensgebonden klimplant die tot 2 m hoog kan worden; haar witte bloemblaadjes zijn enkelvoudig, fragiel en geparfumeerd. De bloem heeft heel wat kwaliteiten waarvoor ze in de plantengeneeskunde en het ecologisch tuinieren gebruikt wordt. Aan de hand van de kentrekken van de winde kom ik tot een reflectie over mijn ziel, over wat mijn ziel zou kunnen zijn indien men haar wil grijpen in haar wilde en tegenstrijdige hoedanigheid.

Om de ziel te kunnen denken, ga ik voort op een aantal karaktertrekken die Ibn'Arabî haar toekent. Deze verschijnen in mijn tekst in cursiefschrift. De ziel vormt met de geest een onlosmakelijk verbonden koppel, even ondeelbaar als de belichaamde geest die het onderwerp was van het eerste gedicht. Net zoals de geest, is de ziel materieel en immaterieel, en moet zij zich uitdrukken, in de buitenwereld gooien. Ziel en geest voeden en bepalen elkaar, hun metamorfozen beïnvloeden elkaar. Zij komen tot uitdrukking via de meest diverse figuren, ze weerspiegelen het veelvoudige en het unieke, en worden begeesterd door een energie die hen overstijgt. Het is via deze bijzondere energie dat geliefden elkaar vinden. Hun liefde – die spiritueel is alvorens lichamelijk te zijn – is in eerste instantie een gedeelde bijzondere energie, een kus van de geest die zich uit in de kus van het woord.

2. In de tweede cyclus OVER DE NATUURLIJKE LIEFDE (1 ZIJLINGS / 2 OP JE / 3 GEVIERENDEELD / 4 *INSIDE ME*), ben ik uitgegaan van enkele zinnen van Ibn'Arabî en van 4 tekeningen van Tracey Emin die ik recentelijk zag (*The Memory of your Touch*, 2017). Het zijn teksten over seks, waarschijnlijk de meest erotische die ik tot op vandaag geschreven heb. In tegenstelling tot Ibn-Arabî die een pyramide hanteert waarbij de goddelijke liefde de spirituele en natuurlijke liefde (de laagste trap) overstijgt, draag ik een visie aan die een andere plaats toekent aan de natuurlijke liefde. Voor Arabî verwijst de natuurlijke liefde naar een dierlijke staat, naar begeerte als sokkel van de liefdesrelatie. Maar voor mij ligt de natuurlijke liefde ik het verlengde van de spirituele liefde. Dat betekent dat ik in eerste instantie spiritueel van iemand moet houden voor ik mijn sexuele verbeelding op gang wil brengen. Vanuit dit standpunt betreft de natuurlijke (lichamelijke, sexuele) liefde eerder de twee faze van de liefde (en niet de derde). De lichamelijke liefde verkrijgt haar volle betekenis als zij de spirituele liefde verlengt en vervult. Zij is complex en gevaarlijk, omdat ze afhankelijk is van de intensiteit van de spirituele liefde.

3. In de derde en laatste etappe, OVER DE GODDELIJKE LIEFDE, ga ik verder op drie aspecten van Arabî : de problematiek van de energie, het samenvallen van oog en oor als voorwaarde van de liefde, en tot slot een zin (*ik ben diegene die drinkt d/Diegene die gedronken wordt*) die ook weerklinkt in de andere cycli. De zin gedraagt zich in de tekst als een sleutel die weliswaar niet tot een slot leidt, maar het mysterie van de goddelijke

liefde (dat in Arabî's tekst verbonden is met het geloof in God) bevestigt. Het mysterie is versluierd, en het is precies op die wijze dat de mens de liefde ervaart als het liefde is. Ondanks onderzoek van allerlei aard (op de grens van de chimie en de artificiële intelligentie bv., waar men de overgang tracht te simuleren tussen de niet-organische en organische staat, of in de neuro-biologie, waar men de mogelijkheid tot liefde en de mystieke ervaring tracht te duiden), kon tot op heden noch het leven, noch het mysterie van de liefde verklaard worden. Maar men is wel in staat om vast te stellen dat sommige mensen, door hun manier van zijn, hun activiteit, hun gave of woord, de hoogste vorm van liefde, die Ibn-Arabî de goddelijke liefde noemt, konden benaderen.

OVER DE GODDELIJKE LIEFDE is de minst uitgewerkte cyclus op dit ogenblik. Het gaat om een fysieke en spirituele dimensie waartoe ik in mijn leven weinig toegang heb gehad. Misschien zal de toekomst me de gelegenheid geven om er meer me in contact te komen – of niet. In elk geval is de goddelijke liefde niet hetzelfde als gelukkig zijn. Zij verwijst naar een staat van zaligheid en wijsheid, waar het fysieke en het spirituele één zijn en leiden tot een verruimd bewustzijn zonder tijds- en ruimtegrenzen. Yoga of meditatie kunnen technieken zijn om tot een dergelijke dimensie toe te treden ; maar ook kunst. Poëzie is voor mij een activiteit die deze dimensie onderzoekt en een holistische ervaring aanreikt waar lichaam, ziel en geest in een subliem en ethisch kader interageren.

BSSL / nov 2017 / Elke de Rijcke